

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ**  
**FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ**  
**Institut mezioborových studií Brno**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Brno 2009**

**Petr Veverka**

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ**  
**FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ**  
**Institut mezioborových studií Brno**

**Uplatnění poznatků pedagogiky při zdokonalování výcviku u  
Hasičského záchranného sboru**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Vedoucí bakalářské práce:**  
**doc. PhDr. František Vízdal, CSc.**

**Vypracoval:**  
**Petr Veverka**

**Brno 2009**

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Uplatnění poznatků pedagogiky při zdokonalování výcviku u Hasičského záchranného sboru“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 1. 4. 2009

.....  
Petr Veverka

## **Poděkování**

Děkuji panu doc. PhDr. František Vízdal, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování a výběru mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce a během celého studia.

.....

Petr Veverka

## Obsah

<b>Úvod .....</b>	<b>3</b>
<b>1. Historie výcviku u HZS .....</b>	<b>4</b>
1.1. Historie hasičského povolání .....	4
1.2. Historie výcviku .....	7
1.3. Školství požární ochrany v legislativě .....	8
1.4. Účel výcviku a výuky v odborném učilišti požární ochrany .....	9
1.5. Dílčí závěr .....	10
<b>2. Uplatnění poznatků pedagogiky při zdokonalování výcviku u Hasičského záchranného sboru .....</b>	<b>12</b>
2.1. Příprava velitele na odborný výcvik .....	12
2.2. Formy výcviku .....	17
2.3. Skupinové vedení výcviku .....	25
2.4. Pedagogické dovednosti velitelů.....	28
2.5. Dílčí závěr .....	30
<b>3. Pedagogika odborného výcviku na úrovni HZS Jmk ÚO Brno .....</b>	<b>32</b>
3.1. Plán odborného výcviku na rok 2009 .....	32
3.2. Všeobecné požadavky.....	32
3.3. Sestavení plánu pravidelné odborné přípravy .....	33
3.4. Tělesná příprava a požární sport .....	39
3.5. Dílčí závěr .....	40
<b>Závěr .....</b>	<b>41</b>
<b>Resumé .....</b>	<b>42</b>
<b>Anotace .....</b>	<b>43</b>
<b>Klíčová slova .....</b>	<b>43</b>
<b>Annotation .....</b>	<b>44</b>
<b>Key words .....</b>	<b>44</b>
<b>Seznam zkratk .....</b>	<b>44</b>

<b>Seznam použité literatury .....</b>	<b>45</b>
<b>Seznam příloh.....</b>	<b>46</b>

## Úvod

Tuto bakalářskou práci věnující se uplatněním pedagogiky při zdokonalování výcviku u Hasičského záchranného sboru jsem si vybral, protože se v této problematice často pohybuji.

Správné vedení výcviku s uplatněním pedagogiky vede k lepšímu pochopení probíraného tématu. Získané poznatky a dovednosti napomáhají zasahujícím hasičům k profesionálnějšímu zvládnutí ostré události.

V posledním desetiletí věcná vybavenost hasičů celkově stoupá a to jak prostředky osobní ochrany, tak technickými prostředky napomáhající zdolávání nebezpečných událostí. To klade nemalé nároky na vědomosti velitelů a pedagogické zkušenosti, kterými předává informace.

# 1. Historie výcviku u HZS

Je dobré si připomenout, jak postupovali naši předkové v dávných dobách při hašení požárů, které byly častým hostem jejich domovů. Výcvik hasičů nebyl vždy na prvním místě při výkonu hasičského povolání. Většinou se jednalo pouze o jednoduché návčiky v používání nástrojů a pomůcek. Důraz byl kladen spíše na ustrojení, než na profesionální výkon.

## 1.1 Historie hasičského povolání

Je dobré si připomenout, jak postupovali naši předkové v dávných dobách při hašení požárů, které byly častým hostem jejich domovů.

Lidstvo nejprve našlo oheň a naučilo se ho i samo zakládat a používat ve svůj prospěch. Často se však stávalo, že se mu oheň vymkl z kontroly a namísto užitku napáchal velké škody. To vedlo člověka ke snaze omezování škodlivých účinků ohně. Tato snaha vedla postupně k poznávání hasebních účinků vody za deště, později hlíny a písku. Zde bylo i důležité, jak si člověk mezi sebou předával zkušenosti z boje proti tomuto živlu. Už tehdy se člověk učil správnému postupu při zdolávání ohně. S hašením požáru je nerozlučně spjat i vývoj náradí a strojů na hašení.

S rozvojem civilizace, kdy již lidé stavěli svoje příbytky sdružené ve větší celky za účelem společné ochrany výroby a obchodu, byli nuceni stále více se zabývat ochranou proti ohni, protože dřevo bylo hlavním stavebním materiálem. Budovy byly většinou ze dřeva, které bylo vymazáno jen hlínou. Vzniklé požáry byly zpravidla utloukány nebo ulévány vodou. Každý obyvatel takového společenstva pak věděl, jaké je jeho místo při hašení. Většinou se však všichni snažili bourat sousední stavení, aby se zabránilo rozšíření požáru, který byl tehdy pohromou všech středověkých sídel.

Tento způsob hašení přetrval hodně dlouho a setkáme se s ním i v dnešní době. I dnes používají hasiči při zdolávání požárů trhací hák na stržení hořících částí pryč z požářiště. Z našeho pohledu již tehdy lidé vedli boj s požárem dvěma směry, a to snahou po zvýšení odolnosti staveb proti požáru a snahou o účinný postup při hašení.



Doklady o tom máme již z roku 330 př.n.l., kdy se Aristoteles postaral o vydání důmyslného stavebního řádu pro Athény. Nařizovalo se stavět důkladně z ohnivzdorného staviva, tvrdé krytiny a s náležitě zabezpečeným topením. Na našem území pochází první doložená zmínka ze 14. století. Je to snaha předcházet požárům, a když už k němu dojde, tak jej organizovaně likvidovat. Občanům bylo uloženo opatrné zacházení s ohněm tak, aby se nestalo žádné neštěstí.

Důležitým vynálezem při hašení požárů byla stříkačka. Jedna z prvních zmínek o takovém zařízení je z roku 250 př.n.l., kdy se v Egyptě sestavil stroj, který měl větší efektivitu než hasit požár vodou z nádoby. Z Egypta se stříkačka rozšířila i do Říma. Zde za vlády císaře Augusta (63 př.n.l.) již bylo hašení organizováno prvními organizovanými skupinami, které měli na starost bezpečnost města před požáry. Tyto skupiny se nazývaly Kohorty. Měli již výše zmíněné stříkačky, ale i jiné pomůcky pro zdolávání požárů jako byly nádoby na vodu, žebříky, trhací háky a další drobné nářadí. Dále po celá dlouhá staletí se stříkačka příliš nezdokonalovala, až v roce 1602 byla nabídnuta městu Norimberk nová stříkačka.<sup>1</sup>

Od té doby se již častěji vyskytují zprávy o nových stříkačkách. Pozornosti zasluhuje zejména stříkačka Hautschova z roku 1655. Písty a válce byly ležaté a voda se vytlačovala taháním za vodorovné tyče napojené na písty. Při obsluze stříkačky 28 lidmi dosahoval výstřik vodního proudu až do výšky 30m.

Při hašení požárů v té době se ještě nepoužívaly hadice a voda ze stříkačky byla dopravována přímo do proudnice. Ke zlepšení situace došlo až vynálezem hadic. Ovšem první hadice byly sešívány z plachtoviny a jejich kvalita byla nízká, protože propouštěly mnoho vody. Později byly hadice vyráběny z kůže. Nejprve byly sešívány a později nýtované. Tyto hadice však byly příliš těžké, málo ohebné a byly problémy i s jejich umístěním na stříkačce. S rozvojem průmyslu se přikročilo k výrobě bezešvých hadic, které byly tkané přímo na stavech. První tkané hadice se objevily již v roce 1720 v Lipsku. Konopné hadice byly zpočátku velmi nedokonalé, řídké a propouštěly mnoho vody, ale že byly lehké, trvanlivé a ohebné, rychle se zaváděly do užívání.

---

<sup>1</sup> VALÁŠEK, Rudolf. *Hoř!*. Publikace k 140. výročí založení Hasičského záchranného sboru z povolání v Brně. 1. vyd. Brno: Litera 2004. ISBN 80-239-2523-7, strana 11.

První stříkačky neměly ještě tzv. savice, které slouží k dopravě vody ke stříkačce a tak voda do nich musela být dopravována vědry, nebo hadicí která byla u zdroje vody položeného nad úrovní stříkačky a pak již samospádem voda přitékala do stříkačky. Při hašení pak byla potřeba spousta vody a větší města si zřídila vozy tažené koňmi, opatřeným sudem na vodu. Tyto vozy pak zásobovaly dodávku vody na požářiště. Zajímavé bylo plnění těchto sudů. Vůz s koňmi nacouval přímo do vody, kde došlo k jeho naplnění. S vynálezem savic toto zásobování odpadlo a stříkačka mohla sama být přímo napojená na zdroj vody, odkud byla voda dodávána přímo hadicemi na místo zásahu. Vedle stříkaček se vyráběly i podavače vody, které ve své podstatě byly stříkačkami bez vodní nádrže. Stále bylo potřeba k obsluze těchto strojů lidské síly, která nebyla vždy v potřebném množství a po celou dobu hašení k dispozici. Požadavky hasičů na nezávislost stříkaček na lidské síle vedly výrobce k prvním parním stříkačkám.

Roku 1862 byla v Londýně na výstavě představena první parní stříkačka v Evropě. Stříkačka s těžkým parním kotlem namontovaná na čtyřkolovém podvozku pro koňský potah, byla pomalá a její uvedení do provozu bylo zdlouhavé. S rozvojem motorizace se začaly zdokonalovat i stříkačky. Před první světovou válkou byly čtyřkolové stříkačky doplňovány spalovacím motorem. Rozvoj automobilismu přinesl stavbu automobilových stříkaček, které pro jízdu i pohon čerpadla používaly společný motor. V roce 1939 byla za největší vymoženost považována uzavřená automobilová vozidla, která byla určena pro hasičské sbory velkých měst. Vozidlo mělo dvě motorové stříkačky - jednu pevně namontovanou na přední části vozidla a druhou přenosnou, uloženou v zadní části vozidla. Družstvo v počtu 9 hasičů mělo výzbroj uloženou uvnitř vozidla a v roce 1940 již byla vybavené radiostanicí. Jestliže bychom porovnali první stříkačku s dnešní moderní automobilní technikou, vidíme, jak velkého pokroku tato technika dosáhla.

Důležitým krokem v práci hasičů bylo sjednocení stříkaček a celé výstroje a výzbroje. To zavedla tzv. „Normalizační komise“, která byla ustanovena roku 1928. V té době zatěžovala práci hasičů při hašení nejednotnost a různorodost jejich vybavení. Používala se celá řada průměrů hadic, savic, šroubení a spojek. Toto odlišné provedení mělo za následek naprosto nemyslitelné napojení sousedních sborů a tak případná výpomoc sousedním sborům byla neefektivní.

## 1.2 Historie výcviku

Povolání hasiče se samozřejmě neobejde bez výcviku k tomuto povolání. Výcvikem hasičů byl v minulosti pověřen hasičský mistr, který se staral o jednu hasičskou četou. Ta, kolem roku 1921, čítala 15 mužů. Tento mistr měl na starost výcvik dovedností a ovládání všech nástrojů a nářadí, které se používali na hašení. Mimo jiné musel znát i bezpečnostní opatření v divadlech. Tyto znalosti o bezpečnostních opatřeních měly velkou váhu a nový hasič mohl nastoupit službu v divadle, až se hasičský mistr osobně přesvědčil o jeho znalostech. Výcvik byl plánován na týden až čtrnáct dní. Ve směně pak probíhal výcvik dopolední – zaměřen spíše na praktický výcvik, který obsahoval například cvičení se žebříky, hadicemi, záchrannou plachtou a jinými prostředky. Dále to byl nácvik signálů, které hasič musel v té době perfektně ovládat. To z důvodů, že ještě nebyly ve výbavě hasičů kapesní radiostanice a tak signály byly důležitým prostředkem k dorozumívání. Odpolední cvičení se pak zabývalo teorií. Část výcviku se také zabývala ochrannou dýchacími cest. Tento výcvik obsahoval nácvik používání plynových masek. Je zajímavé, že v té době se v sobotu a neděli výcvik neprováděl.

První zmínky o organizaci a profesionalizaci hasičů pocházejí ze 17. století, které nám přineslo „první požární řád“ v Novém městě pražském. Řád vymezoval místa, kde by se měla technika soustřeďovat a jak by tyto vozy měly být vybaveny. Mimo to nařizoval, aby v každém obecním dvoře byla jedna stříkačka.

V 18. století, které se dá nazvat stoletím reforem Marie Terezie a jejího syna Josefa II., se jejich reformy dotkly také oblasti požární ochrany. Bylo stanoveno, a to nejenom na území Prahy, že nejvyšším pánem u požáru je městský hejtman a městští úředníci a zřízenci jsou povinni jim pomáhat.

### 1.3 Školství požární ochrany v legislativě

Odborné učiliště požární ochrany (dále jen OUPO) v Brně je jedno z pěti vzdělávacích zařízení Ministerstva vnitra v oboru požární ochrany na území České republiky. Spolu se SOŠ PO MV a dalšími třemi OUPO tvoří síť odborného školství v tomto oboru. Zřizuje je Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky na základě §2 odstavce 8 zákona č. 238/2001 Sb., o Hasičském záchranném sboru ČR a změně některých zákonů.

Odborné učiliště požární ochrany zabezpečuje úkoly ministerstva v oblasti odborné způsobilosti a přípravy příslušníků Hasičského záchranného sboru České republiky, zaměstnanců HZS podniků a členů dobrovolných jednotek požární ochrany jako jsou velitelé, strojníci a technici speciálních služeb v rozsahu a podle osnov schválených ministerstvem.

Odborná způsobilost a příprava je prováděna na základě § 72 zákona 133/1985 Sb. o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Důležitým předpisem je také vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o požární ochraně. Konkrétně v § 34 a § 35 je stanoven způsob provádění, ověřování a osvědčování odborné přípravy k získání odborné způsobilosti a odborné přípravy k prodloužení platnosti osvědčení o odborné způsobilosti.

Požadavky na odbornou způsobilost příslušníků HZS ČR a zaměstnanců zařazených na vybraných funkcích v jednotkách HZS podniků neboli zásady odborné způsobilosti jsou stanoveny Sbírkou pokynů vrchního požárního rady ČR číslo 17 ze dne 24. září 1996.

Organizace vzdělávací činnosti ve vzdělávacích zařízeních požární ochrany Ministerstva vnitra je prováděna v souladu se Sbírkou pokynů vrchního požárního rady ČR číslo 9 ze dne 31. října 1997.<sup>2</sup>

---

<sup>2</sup> Služební zákon č. 361/2003 Sb.

## 1.4 Účel výuky a výcviku v OUPO

Úspěšné fungování školského systému v požární ochraně a pokrytí potřeb odborné způsobilosti ve všech oborech PO je spojeno s dodržáním výuky v souladu s učebními osnovami vypracovanými GŘ HZS ČR pro jednotlivé typy kurzů. Tyto jsou rozděleny na dva základní typy. Jedná se o kurzy odborné způsobilosti a specializační kurzy. Po úspěšném absolvování kurzu odborné způsobilosti posluchač obdrží osvědčení o odborné způsobilosti s vymezenou platností anebo potvrzení o absolvování kurzu v případě specializačních kurzů.

Odborná způsobilost, fyzická zdatnost a psychická odolnost spolu s organizační, technickou a odbornou připraveností sil a prostředků k provedení zásahu jsou základními předpoklady pro akceschopnost jednotek požární ochrany.

Je tedy zřejmé, že odbornou způsobilostí se nerozumí pouze získání teoretických znalostí, ale tyto je nezbytně nutné umět využít především prakticky a získat správné návyky pro skutečné zásahy. Je pochopitelné, že praktickým výcvikem nelze nahradit praxi získanou při „ostrých“ zásazích. Na druhé straně si ovšem nelze představit, že by hasič u skutečného zásahu měl použít konkrétní věcný prostředek požární ochrany bez praktické průpravy. A to ani za předpokladu, že zná jeho technicko-taktická data, způsoby použití, taktiku zásahu a zásady bezpečnosti práce při jeho užití. Všechny tyto teoretické vědomosti je potřebné ověřit skutečnou činností, a to ne až u zásahu, kdy již nezhřídkou jde o zdraví či dokonce záchranu lidského života.

K výukové činnosti je nutno mít nejen nezbytné technické zázemí, vybavení speciálními prostředky, ale i pedagogický personál schopný fundovaně řídit a vést výcvik, což nelze řešit individuálně u jednotlivých jednotek požární ochrany už jen z hlediska vysoké finanční a časové náročnosti.

Proto jsou budována speciální výcviková zařízení, jako jsou například protiplynový polygon, podzemní výcvikový prostor, trenažér pro výcvik zásahu při haváriích s únikem nebezpečných látek a podobně. Při nácviku, za použití těchto prostředků, lze podmínky skutečného zásahu přiblížit a simulovat zakouřením,

plamenným hořením z plynových hořáků, osvětlením stroboskopy, ozvučením výcvikového prostoru různými „stresujícími“ nahrávkami nebo zvýšením teploty pomocí přímotopných elektrických spirál. Obrovská výhoda výcviku na speciálních trenažérech je ta, že v případě jakékoliv fyzické či psychické indispozice nebo například úrazu cvičícího hasiče lze „riziko“ odstavit a výcvik přerušit, čehož při samotném zásahu nelze nikdy docílit. Při výcviku tedy jde především o navození maximálně reálných podmínek ovšem bez přítomnosti skutečného nebezpečí. V porovnání s obdobně fungujícími výcvikovými centry v zahraničí lze konstatovat, že český hasič nemá možnost být prakticky připravován na extrémní situace typu porušení hadice od izolačního dýchacího přístroje nebo proříznutí protichemického ochranného obleku. Na takovýto přístup si posluchači v našich podmínkách budou muset zřejmě ještě nějaký čas počkat.

## **1.5 Dílčí závěr**

Z historie víme, že nebyly nějak zvláště vypracovány postupy na přípravu k odbornému výcviku. V plánu na odborný výcvik, bylo uvedené pouze téma. Největší důraz na hasiče, byl kladen ve správné a bezchybné ustrojení, tzn. všichni správně ostříhání, oholení, vyžehlené košile a nezbytná vázanka. V takovéto uniformě se i jezdilo k zásahu. Jestliže tento stejnokroj nebyl u zásahu pohodlný pak zdaleka nevyhovoval v oblasti ochrany hasiče před účinky požáru. V pozdějších letech (od r. 1948) byly hasiči vedeni ke znalosti politických směrů, nejenom v naší republice ale i ve světě - zvláště povinným sledováním televizních zpráv.

Historie hasičského povolání jde po boku s výcvikem tohoto povolání. Tak jak se první hasičské sbory naučily používat jednoduché hasební nástroje a prostředky, tak dnes při technickém pokroku v oblasti požární techniky musí zvládat hasič všechny tyto nástroje, prostředky a hasiva. To klade nemalé nároky na edukaci hasičů. Hasič musí nejenom tyto technické prostředky znát, ale především se je musí naučit bezchybně ovládat a využít jejich maximální schopnosti k potlačení nežádoucích situací, ať jde o požár, povodně nebo technické pomoci.

Technické prostředky jako jsou učební pomůcky, pomáhají nejen velitelům provádějící výcvik k usnadnění výkladu, ale především hasičům, kteří pak mají konkrétnější představu, snadněji pochopí pracovní postupy a samostatně mohou přemýšlet o práci, aniž by si to uvědomovali.

Učební pomůcky by měly odpovídat současnému stavu techniky a technologie, tzv. jít s dobou, aktualizovat pomůcky. Teoretické vyučování má předcházet praxi, tedy odbornému výcviku, aby hasiči byli se svými vědomostmi a znalostmi již seznámeni.

## **2. Uplatnění poznatků pedagogiky při zdokonalování výcviku u HZS**

Uplatnění poznatků z pedagogiky patří k základním stavebním kamenům, pro vykonávání hasičského povolání. Prochází celým procesem výuky od přípravy na výcvik, až po zvládnutí výcvikového procesu. Bez těchto poznatků lze jen těžko dosáhnout výsledky odpovídající profesionálnímu výkonu v praxi.

### **2.1 Příprava velitele na odborný výcvik**

Na každý odborný výcvik musí velitel provádějící vedení výcviku vypracovat metodickou přípravu na výcvik a její osnovu.

*Datum:* 12. 12. 2008

*Velitel odborného výcviku:* nrap. Petr Veverka

*Téma:* Bojový řád jednotek požární ochrany.

*Směna:* B

*Počet hasičů ve skupině:* 1+5

*Téma:* Útoky do poschodí.

*Typ učebního dne:* nácvikový, praktický.

*Vzdělávací cíl:*

- popsat postup při útoku do vyšších podlaží budovy při požáru,
- zopakovat teoretické znalosti postupu s důrazem na průzkum požáru,
- popsat rizika při zdolávání požáru,
- zopakovat nutnou výzbroj zasahujících hasičů,
- zopakovat nutnou výstroj zasahujících hasičů.

*Výchovný cíl:*

- sdělit cvičícím hasičům téma,
- zdůraznit co se bude hodnotit,
- motivovat hasiče,
- klást důraz na přesnost, pečlivost, rychlost při práci,



- zaměření na bezpečnost a ochranu zdraví při práci.

*Pojmy:*

- průzkum,
- zdolávání požáru,
- požární útok,
- hašení bytových požárů se zaměřením na kulturu hašení,
- přetlaková ventilace při zdolávání požáru. Odvedení kouře.

*Cvičební pomůcky:*

- zakuřovadlo s umělým dýmem, (zařízení na výrobu umělého dýmu, dým není zdraví škodlivý),
- výzbroj umístěná na mobilní hasičské technice,
- bojový řád jednotek požární ochrany.

*Metody:*

- výklad,
- popis,
- vysvětlení,
- instruktáž.

Vypracoval: nprap. Petr Veverka  
vrchní inspektor technické služby

Schválil: mjr. Ing. Petr Oháňka  
velitel jednotky PS Lidická

Takto vypracovanou přípravu na zaměstnání nechá zpracovatel, nebo velitel jednotky, který výcvik povede, schválit a podepsat velitelem stanice na které se bude výcvik provádět.

**Postup výcviku:**

A) Úvodní část

Zahájení výcvikové hodiny:

- nástup na výcvikovou hodinu,
- pozdravení se skupinou,
- kontrola mužstva ve cvičící skupině, zdravotního stavu,
- bezpečnost práce,
- velitel odborného výcviku sdělí žákům cíle výcviku.

#### Opakování teoretických znalostí:

- 1/ Jaké jsou zásady při provádění průzkumu?
- 2/ Vyjmenovat výzbroj a výstroj hasičů při útoku do poschodí?
- 3/ Jaké jsou nejčastější zplodiny hoření při zdolávání požáru v obytných domech?

#### Úvodní instruktáž:

Prověření teoretických znalostí hasičů z Bojového řádu jednotek požární ochrany - postupu při zdolávání požáru. Sdělení cílů výcviku a jeho zdůvodnění.

Názorné předvedení velitelem odborného výcviku začíná prohlídkou objektu, kde se výcvik uskuteční, aby hasičům ukázal možnosti nebezpečí při prováděné činnosti. S důrazem na konstrukční prvky budovy a možných únikových cest v případě nebezpečí.

Je dobré rozdělit výcvik na řadu menších avšak logicky na sebe navazujících kroků, jimiž postupně prochází cvičící skupina a tyto dílčí kroky, bezprostředně vyhodnotit zda je cvičící jednotka schopna provést celý výcvik v celku.

Předvádění jednotlivých pracovních operací, např. průzkumu je doprovázeno slovní instrukcí. Pro názornost je vhodné použít schematický nákres postupu. Velitel odborného výcviku při instruktáži hasičům sdělí i časté chyby, kterým je potřeba předejít.

Následuje opakování činnosti skupinou hasičů provádějících výcvik, tím velitel odborného výcviku zjistí, zda hasiči správně pochopili předváděnou činnost a zda ji dovedou správně vykonat.

Jestliže ne, je opět použita učební pomůcka, slovní instruktáž a znovu předvedena činnost. V kladném případě následuje praktický nácvik činnosti. Zde na cvičném pracovišti si hasiči osvojují pod vedením velitele, nebo instruktora, za pomoci cvičných prostředků potřebné dovednosti, návyky a způsoby chování u zásahu. Cílem této části výcviku je osvojit si pracovní činnosti, které nelze nacvičovat při ostrém zásahu. Tímto nácvikem se má dosáhnout spolehlivého, přesného, rychlého a efektivního výkonu práce a to zejména ve stížených podmínkách. Hasiči se musí naučit spolehlivě ovládat svoji výstroj a výzbroj. V kritických situacích pak získané dovednosti a schopnosti zabezpečí efektivní zdolávání takovýchto událostí.

Při řešení problémů můžeme zavést tzv. brainstorming. Je to metoda řešení problémů prostřednictvím nových nápadů na vzniklou situaci. Je samozřejmě dobrá znalost řešené problematiky. Při této metodě řešení je nutná tvůrčí, tolerantní a přátelská atmosféra. Je dobré vědět, jak by zvolili postup jednotliví hasiči, kteří se výcviku zúčastní. Nelze vést zásah jen podle vlastní úvahy a je nutno spolupracovat s bojovým řádem. Zde se může přijít na mnoho skrytých chyb v postupu. Samozřejmě se hasič může ocitnout v takové krizové situaci, kdy se bude muset rozhodnout pouze intuitivně, na základě vlastní úvahy. Vždy však s rozvahou na možná rizika takového rozhodnutí.

## B) Pracovní část

### Nácvik zdolávání požáru při útoku do poschodí

Příprava cvičícího prostoru:

- zakouření prostoru, v němž se bude výcvik provádět
- oznámení nezúčastněných osob v budově na možná nebezpečí a omezení
- nástup cvičících hasičů do výchozího postavení

Jednotlivé fáze události:

- 1/ Přijetí zprávy o události.
- 2/ Vyhlášení poplachu jednotce.
- 3/ Výjezd jednotky a doprava na místo zásahu.
- 4/ Přijezd na místo zásahu a průzkum.

- 5/ Záchrana osob, zvířat a majetku.
- 6/ Zdolávání požáru.
- 7/ Přetlaková ventilace při zdolávání požáru.
- 8/ Činnost hasičů na místě zásahu.
- 9/ Organizace místa zásahu.
- 10/ Způsob komunikace na místě zásahu.
- 11/ Uzavření místa zásahu.
- 12/ Uvedení jednotky do akceschopnosti po příjezdu z místa zásahu.
- 13/ Vyhodnocení odborného výcviku.

#### Průběžná kontrola odborného výcviku

Velitel odborného výcviku průběžně hasiče kontroluje. V případě, že hasiči provádí některou operaci či úkon nesprávně, je třeba takovýto jev zaznamenat pro pozdější rozbor při vyhodnocení výcviku.

Při zdolávání požáru se u hasičů nejčastěji objevují chyby ve špatném nasazení dýchací techniky. Je důležité hasiče na často opakující chyby předem upozornit a vysvětlit, jak se jich vyvarovat.

Při zdolávání imaginárního požáru je dobré měnit podmínky a události na místě zásahu. Toho můžeme docílit nasazení figuríny imitující zraněnou osobu. Nebo oznámení jednotce prasklou hadicí na přívodním vedení. Dále to může být oznámení všeobecného ohrožení zasahující jednotky a vyhlášení rozkazu „všichni zpět“ s tím, že ústupová cesta, kterou na požářiště přišli, již neexistuje.

#### C) Závěrečná část výcviku

- vyhodnocení výcviku
- velitel odborného výcviku upozorní na opakující se chyby
- ústní opakování správného postupu v souladu s bojovým řádem
- hodnocení hasičů: - dodržování postupu zásahu
  - kvalita práce, ale i rychlost a efektivita
  - dodržování bezpečnosti práce
  - reakce na změny situace

- dodržování správné ústroje
- nasazení technických prostředků

Velitel odborného výcviku hodnotí žáky veřejně s přihlédnutím k výše uvedeným bodům, hasiči mohou posoudit, jak je jejich práce zdařilá.

Hodnocení hasičů je důležité, aby byli hasiči informováni, jakých nedostatků se v průběhu jejich činnosti dopouštějí. Výsledky z hodnocení jsou zpětnou informací pro velitele odborného výcviku, zda provedl dostatečnou instruktáž a jak hasiči pochopili pracovní postupy. Jestliže hasiči dosahují dobrých výsledků je dobré pracovní tempo zvýšit s dodržovanou kvalitou.

Je žádoucí, aby praktický výcvik byl prováděn ve výstroji, ve které se řeší skutečný zásah. Práce hasiče je velmi náročná. Kromě značného energetického výdeje jsou zasahující hasiči vystaveni působením řady negativních faktorů okolního prostředí. Proto je důležité, aby byl hasič se svým zásahovým oděvem takřikajíc sžit. Mezi nejnebezpečnější a zároveň nejcharakterističtější projevy práce hasiče patří vystavení prostředí se zvýšenými teplotami. Tyto zahrnují kontakty s plamenem, působení vysokých teplot a sálavého tepla.

Zásahové oděvy na velmi vysoké úrovni, jsou účinné a měly by zasahujícím hasičům zajistit takové podmínky, aby byli schopni podávat plný výkon. Pracovat v takovém oděvu delší dobu už je velmi vyčerpávající. Při delším pracovním vypětí může dojít k hypertermii, která je pro zasahující hasiče nebezpečná. S přehřátím organismu se můžeme setkat i u výcviku. V tomto případě je to v rámci výcviku, zcela bezpečné, protože se může cvičící hasič od působení teplot na organismus okamžitě vzdát. U skutečného zásahu tato možnost téměř neexistuje.

## **2.2 Formy výcviku**

U HZS se formy výcviku liší ve svém zaměření na určité oblasti a to:

- zvládnutí jednotlivých úkonů upravuje zejména *Cvičební řád jednotek požární ochrany*

- zvládnutí správného postupu a skloubení jednotlivých operací v jeden celek má ve své kompetenci *Bojový řád jednotek požární ochrany*.

## Cvičební řád jednotek požární ochrany

Vydal kolektiv autorů a Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, roku 2007 s přispěním státní dotace Ministerstva vnitra – Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky.

Cvičební řád vznikl na základě sbírky interních aktů řízení generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky v Praze dne 15. srpna 2007. Obsahuje dvě části.

42. Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 15. 8. 2007, kterým se vydává Cvičební řád jednotek požární ochrany – **pořadový výcvik**

43. Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 15. 8. 2007, kterým se vydává Cvičební řád jednotek požární ochrany – **technický výcvik**.

Tímto pokynem ukládá generální ředitel Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen „HZS ČR“), genmjr. Ing. Miroslav Štěpán ředitelům HZS krajů při výkonu služby a organizaci odborné přípravy příslušníků HZS ČR postupovat ve smyslu vydaného cvičebního řádu a seznámit se cvičebním řádem velitele jednotek požární ochrany v okruhu své působnosti a ředitelům vzdělávacích zařízení HZS ČR a řediteli Střední odborné školy požární ochrany a Vyšší odborné školy ve Frýdku – Místku provádět výuku a výcvik ve smyslu vydaného cvičebního řádu.

Pořadový výcvik obsahuje obecné zásady při provádění pořadového výcviku:

- povely a povelová technika pro pořadový výcvik,
- pořadové cviky na místě,

- pohyb. Obraty a otáčení za pochodu,
- nástupové tvary družstva,
- pochodové tvary družstva,
- nástupové tvary čety, pochodové tvary čety,
- pozdrav v tvaru, mimo tvar, pozdrav a oslovení tvaru, oslovení v tvaru a vystoupení z tvaru, příchod k nadřízenému mimo tvar na povel,
- vzdávání pocty,
- zdvořilost příslušníků HZS ČR při výkonu služby, podávání hlášení, zásady jednání a vystupování příslušníků při výkonu služby, převzetí odměny,
- úkoly velitelů a hasičů před nástupem a v tvaru,
- ustanovení o státní vlajce a praporu,
- čestná jednotka při zvláštních příležitostech,
- slavnostní nástupy jednotek PO,
- nástupy družstev k soutěži.<sup>3</sup>

Při pořadovém výcviku je nutno požadovat vždy přesné provádění cviků a mezi jednotlivými cviky má být dokonalý a nehybný postoj. Velitel musí být důsledný a musí dbát na to, aby jednou nacvičený pořadový cvik byl vždy a všude prováděn přesně a výcviku byla dodržována zdvořilost a ustrojení. Cviky na místě se provádějí vždy ze základního postoje. Při pořadovém výcviku je třeba vhodně volit přestávky k oddechu. Velitel stojí před jednotkou PO zpravidla na vzdálenost šířky tvaru, aby ji dobře viděl, ovládal hlasem a aby jeho znamení viděli všichni hasiči jednotky PO. Za pohybu jednotky PO jde velitel na jejím čele. Je-li třeba, mění své místo. Velitel nenechává bezdůvodně stát hasiče v namáhavé poloze, nebo ve směru pro ně nepříznivém, například proti slunci, větru. Osloví-li velitel jednotku PO mimo tvar, otočí se všichni její příslušníci k němu čelem a zaujmou základní postoj.

---

<sup>3</sup> Kolektiv autorů. Metodické listy. *Cvičební řád jednotek požární ochrany*. 1. vydání Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2007. 267 s. ISBN: 978-80-7385-010-4, strana 3

Mnohem důležitější je pro profesi hasiče Technický výcvik, do kterého patří:

- obecné zásady při provádění bojových rozvinutí, přenášení věcných prostředků požární ochrany a metodika výcviku,
- povely a povelová technika pro bojová rozvinutí,
- signály pro dodávku vody, varovné signály,
- vysvětlivky grafického značení, grafické značky požární techniky a věcných prostředků požární ochrany,
- výcvik s hadicemi.

Zde jde o to naučit hasiče správným návykům, které by si měl osvojit na úroveň zautomatizování naučeného. Jednotky záchranného sboru provádějí při požárním útoku nebo ochraně bojová rozvinutí (rozmístění zasahující jednotky). Každé bojové rozvinutí představuje maximální objem rozsahu práce jednoho požárního družstva a to jak družstva základního v počtu 1+5, popřípadě družstva sníženého v početním stavu 1+3. Uvedený objem prací se skládá z jednotlivých činností hasičů družstva s předem stanovenou dělbou práce. Při každém nástupu před technickým výcvikem dostanou jednotliví hasiči určená postavení v družstvu v rámci organizačního rozdělení. Podle přiděleného čísla pak každý hasič ví, které práce, nástroje a nářadí má na starosti. Každé číslo se tudíž vybaví podle svého zařazení v družstvu. Po ukončení zásahu a zrušení bojového rozvinutí vrátí každý do automobilu všechny technické prostředky požární ochrany, které vzal, rozpojí a svine vše, co spojil a rozvinul. Už v začátcích mého nástupu k HZS jsem dostával ponaučení od zkušenějších hasičů: „Kdo si co rozvine, to si taky svine“. Strojník pak po skončení zásahu družstva zkontroluje úplnost a uložení jednotlivých věcných prostředků v automobilu a nahlásí veliteli družstva připravenost k odjezdu.

Při každém výcviku by měl být hasič vybaven osobními ochrannými prostředky. Tzn., že je vybaven ochranným oděvem pro hasiče, zásahovou obuví, ochrannou přilbou, ochrannými rukavicemi, svítilnou, klíčem na hadicové spojky, hadicovým držákem a radiostanicí pokud jsou na zásahovém vozidle v dostatečném počtu. Dále se vybavují podle druhu výcviku, ale vždy podle pokynu velitele družstva (dále jen



„VD“). Může to být izolační dýchací přístroj, kyslíkový dýchací přístroj, bouracím náradím, ochranným oblekem proti nebezpečným chemickým látkám apod. Jinak bude vyzbrojen a vystrojen hasič u výcviku na vodě, jinak při výcviku při útoku do poschodí a odlišně na výcvik s nebezpečnou látkou.

Jeden z nejdůležitějších úkonů u zásahu je průzkum. Proto se klade při výcviku na průzkum značná důležitost. Průzkum zpravidla provádí VD spolu s číslem 1. popřípadě i s číslem 2. Vždy je mít na paměti, že takováto skupina je nedělitelná a v žádném případě by neměl nastat situace, ve které by se ocitl hasič zcela sám. Takticky správné rozhodnutí o organizaci hasebních prací a záchrany lidí je možno učinit teprve po včasné provedeném průzkumu požáru, tj. po co nejúplnějším vyjasnění situace požáru a zvláštností jeho vývoje.

Rychlému a úspěšnému provedení průzkumu napomáhají již dříve získané zkušenosti a znalosti o konstrukčních zvláštnostech budov a zařízení, o rozmístění místností, vchodů a východů, průjezdních a přístupových cest a v neposlední řadě o rozmístění zdrojů vody. Průzkum je organizován okamžitě po příjezdu zasahující jednotky na místo zásahu a pokračuje až do úplného uhašení požáru. Opožděné nebo nepřesné údaje získané průzkumem mají za následek chybná rozhodnutí a vedou k nesprávnému vynakládání sil a prostředků a nakonec i k rozšíření požáru a větším škodám.

Velitelé zásahu si musí dobře pamatovat a tvůrčím způsobem aplikovat pokyny metodiky výcviku, které jsou o provádění průzkumu uvedeny ve cvičebním řádu.

Svá pravidla má i nasazování hadic při rozvinování bojových útoků a pohybu záchranářů po požářišti. Podél hadic, nebo hadicového vedení se chodí vlevo, tzn., že hadice je vždy po pravé ruce ve směru chůze. To přihlížející civilista ani nepostřehne, ale hasičům tato zkušenost umožní bezpečný pohyb a míjení se s kolegy, aniž by si navzájem překáželi. Hadice o průměru 52mm, v hasičské terminologii označována jako hadice „C“, spojuje hasič pomocí klíče sám. Větší hadice o průměru 75mm, hadice „B“, spojují hasiči ve dvojicích. Při útoku do poschodí je nutné hasiče učít správnému pokládání hadic, aby byla zajištěna co možná bezpečná a volná

evakuační cesta pro pohyb osob. Hadice rozvinuté při bojovém útoku mají svá čísla, a to počítaná od stroje. To je potřeba naučit hasiče pro případnou výměnu prasklé hadice. Jestliže č. 1 a č. 2 mají za úkol průzkum a samotný útok na proudnici. Pak č. 3 má na starost dopravní vedení hadicemi od stroje po rozdělovač, který také obsluhuje na pokyn útočící skupiny, č. 4 se stará o zásobu vody pro doplňování do stroje. U některých bojových rozvinutí není číslo 4 a 5 zcela využito, a proto je VD může pověřit těmi úkoly, které vyplývají z dané situace a přispějí k úspěšnému a efektivnímu zásahu. Při zvládnutí těchto základních povinností jednotlivých čísel lze přirovnat zasahující hasiče k dobře promazanému stroji, který s velkým výkonem směřuje ke svému cíli – úspěšnému zásahu. Práce zasahujícího družstva si dovoluji přirovnat k práci chirurga, který přesným a cíleným zásahem do organismu odstraňuje zhoubný nádor, a tak jako u práce chirurga i zde platí pravidlo, že chyby nejsou povoleny. Ty mohou mít fatální následky.

Při metodice technického výcviku je důležité, aby cvičící hasiči si nejprve osvojili správnost provedení a především na to aby si hasič osvojil základní návyky. Velitel, který má na starosti takovýto technický výcvik, musí nejdříve příslušný cvik popsat, názorně ho předvést a několikrát za sebou nechá cvik zopakovat. Poté může dojít k tomu, aby se zvládnutý jednotlivý cvik provedl ve větší rychlosti. Při výcviku by nemělo dojít k únavě opakováním stále stejného cviku. Vyžaduje ale od hasiče, aby vložil do prováděného výcviku svoji obratnost a sílu a nakonec aby skloubil souhrn pohybů a hmatů ke zdárnému zvládnutí probíraného tématu.

Příklad metodického listu cvičebního řádu číslo 10 DR3 uvádím jako přílohu č. 1

## Bojový řád jednotek požární ochrany

Vydal kolektiv autorů a Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, roku 2007 s přispěním státní dotace Ministerstva vnitra – Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky.

Bojový řád je rozdělen do osmi kapitol. První se zabývá *obecnými zásadami* tj. komplexnímu popisu jednotlivých po sobě jdoucích částí od přijetí zprávy o události po návrat jednotky a uvedení jednotky do akceschopnosti po příjezdu z místa zásahu.

Patří sem:

- přijetí zprávy o události,
- vyhlášení poplachu jednotce,
- výjezd jednotky,
- doprava na místo zásahu,
- příjezd na místo zásahu,
- průzkum,
- záchrana osob,
- záchrana zvířat,
- záchrana majetku,
- předání místa zásahu,
- odjezd z místa zásahu,
- uvedení jednotky do akceschopnosti po příjezdu z místa zásahu,
- vyslání a přesun jednotky nebo odřadu na velké vzdálenosti,
- usměrňování provozu na pozemních komunikacích.<sup>4</sup>

Druhá kapitola bojového řádu - *nebezpečí* - tento metodický list učí hasiče charakteristiky jednotlivých druhů nebezpečí, jeho možný výskyt a uvádí ochranu před takovým nebezpečím. Jako jedno z nebezpečí uvádím nebezpečí popálení.

Nejprve je potřeba hasičům vysvětlit, v čem spočívá možnost zranění tepelnými účinky. Na místě zásahu může dojít k tomuto nebezpečí z různých příčin. Jednotlivé příčiny je nutné vysvětlit. Například možnost vzniku žíhavých plamenů na požářišti, kdy dochází vlivem intenzivního hoření uvnitř místnosti k porušení obvodových stěn a to nejdříve výplně oken a vyšlehnutí horkých hořlavých proudů, které nestačily shořet v místnosti, kde docházelo k úbytku kyslíku. Tyto plyny pak v podobě expandujících

---

<sup>4</sup> Kolektiv autorů. Metodické listy. *Bojový řád jednotek požární ochrany*. 1. vydání Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2007. 561 s. ISBN: 978-80-7385-026-5, Strana 3.

žihavých plamenů, které mají jednak vysokou teplotu hoření, tak i velkou rychlost hoření. Toto nebylo možné při běžném provádění výcviku simulovat.

Dnes existuje zařízení tzv. Flashover kontejner, který dovoluje simulovat reálné podmínky, které lze při požáru v uzavřeném prostoru předpokládat. Energeticky zdroj pracuje na principu spalování tuhých paliv, přesněji dřeva. V obecném smyslu se jedná o zkušební výcvikový systém, který je určen:

- k výcviku a ověřování schopnosti hasiče efektivně a bezpečně pracovat v předem definovaných podmínkách
- k praktickému ověření závěrů teoretického zkoumání dynamických požárních jevů
- k ověřování technických nebo taktických parametrů věcných prostředků požární ochrany a taktických postupů

Jedná se tedy o speciální zařízení, které umožňuje navodit jevy, čekající na hasiče při hašení požárů v uzavřených prostorech. Je dobré, že takovéto zařízení v České republice již je, protože pomáhá udržet vysokou úroveň vycvičenosti hasičů i v situaci, kdy podíl požárů na celkovém ročním počtu mimořádných událostí stále klesá. Déle toto zařízení umožňuje verifikovat dynamické požární jevy, které se v zásahové praxi vyskytují.

Třetí kapitola bojového řádu jednotek – *řízení* - učí velitele řízení zásahu. Je to proces realizovaný velitelem zásahu, který při uplatnění metod řízení, kam patří: plánování, komunikování, rozhodování, velení, motivování a kontrolování. Velitel zásahu se také musí naučit organizací spolupráce a součinnosti všech složek integrovaného záchranného systému, pro vzájemnou koordinaci jimi prováděných záchranných a likvidačních prací.

Další kapitolou je – *požární zásah*-. Zde se v metodických listech, jejichž cílem je činnost jednotek při zdolávání požáru, jeho lokalizace (což znamená takový stav, při kterém mají zasahující jednotky požár pod kontrolou, dál se nerozšiřuje) a jeho

likvidace. Je zde popsána činnost při jednotlivých druzích požáru od prostor v obytných budovách. Ty jsou dále děleny na požáry garáží, sklepů, bytů a střech. Také je zde metodicky vysvětlován postup při požáru za nedostatku vody, za silného mrazu, při požárech hořlavých kapalin a dalších jednotlivých specifických druzích požárů.

Kapitola 5 pojednává o součinnosti mezi jednotkami, které se dostaví na místo události. Patří sem zejména součinnost při zásahu v objektech a na zařízení armády. Součinnost se záchranou službou a to zejména třídění velkého počtu raněných metodou SRART. Dále jsou to zásahy na železnici a to jak požáry kolejových vozidel, tak požáry pod trakčním vedením a v tunelech.

Kapitola 6 metodicky vede ve vyprošťování osob ze závalů a sutin. Záchrana osob ze zřícených budov. Vyprošťování osob, zvířat a předmětů z výtahů. Odchyt a hubení vos, včel a sršňů a vstup do obydlí a jiných uzavřených prostor při zásahu.

Kapitola 7 je o nebezpečných látkách. V metodických listech je popsána činnost zasahující jednotky na tyto látky. Vymezení jednotlivých zón, dekontaminace hasičů, biologických a radioaktivních látek.

Kapitola 8 metodicky vede zasahující jednotky při dopravních nehodách.

Příklad metodického listu bojového řádu číslo 15 P uvádím jako přílohu č. 2

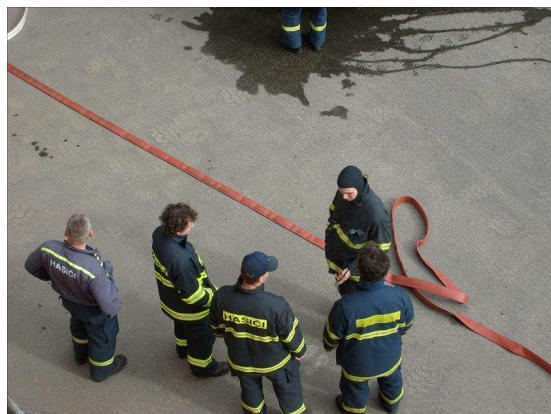
### **2.3 Skupinové vedení výcviku**

Domnívám se, že lepších výsledků v oblasti výchovy hasičů je efektivnější skupinové vyučování před výcvikem celé směny, která má na stanici kde sloužím, cca 25 příslušníků.

Skupinové vyučování je chápáno v současné didaktické teorii jako organizační forma vyučování, která je charakteristická vytvářením malých skupin žáků a společným řešením zadaného úkolu. Skupinové vyučování je organizační forma, při níž jsou žáci v rámci třídy rozděleni na pracovní skupiny. Úkoly se zadávají pracovním skupinám a ty je řeší společnou prací všech svých členů. Tato forma vyučování se vyznačuje

individuálním přístupem k žákovi a současně je druhem učení žáka v kooperaci se členy skupiny.<sup>5</sup>

Skupinové vyučování je vlastně předurčeno k tomu, aby se jím vedl výcvik hasičů. Optimální je skupina hasičů, tak jak jsou ustanoveny denním rozkazem na jednotlivou techniku a to je v počtu 1 + 5 (jeden velitel plus pět příslušníků), nebo ve sníženém družstvu a to 1 + 3 ale u tak malého počtu je nutno počítat s menším množstvím interakcí a možností neshod ve skupině, protože se může stát, že dva příslušníci rozdílných názorů, se budou snažit ovlivňovat a přetáhnout na svou stranu třetího příslušníka takovéto skupiny, anebo se mezi sebou naprosto nedohodnou. Proto je lepší vést skupinu o větším počtu a to právě 1+5. V této skupině již dochází ke spolupráci a vzájemnému podněcování k efektivnějšímu výkonu a nakonec i k soutěživosti mezi jednotlivými skupinami.



Na snímku vlevo je vidět názorný příklad toho, jestliže cvičí zmenšené družstvo 1+3 útoky do poschodí, kde jsou všichni členové družstva zapojeni. Na druhém snímku je vidět, pokud cvičí větší počet hasičů, dochází k tomu, že ostatní hasiči se rozpadnou na menší skupinky s nezájmem o činnost, která se právě provádí.

Jestliže je pak větší skupina než je 5+1, často dochází k tomu, že se rozpadne na menší nesourodé skupinky. Jedna aktivnější vytlačí pasivní skupinku, která bude výcviku, nebo spíše předvádění nového prvku ve výbavě pouze přihlížet a zapojí se do kooperace jen okrajově. V takové skupině i velitel přestává mít přehled, zda všichni ve skupině pochopili novou látku. Ve skupině 1+5 je přehledné a dobře

<sup>5</sup> MAZÁNKOVÁ, Libuše. Základy didaktiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2006, strana 27

ověřitelné působení velitele na cvičící jednotku. Organizování v takovéto skupině je prováděna jednotně tzn., Že všichni účastníci plní vždy stejný úkol. U HZS jde ve skupině především o organizaci diferencovanou, při níž jednotlivý příslušníci skupiny plní dílčí úkol, který je součástí většího celku, tudíž konkrétního zásahu. Nebo výcvik více skupin, které mezi sebou na likvidaci zásahu spolupracují.

Velitel by pro skupinové vyučování měl vytvářet podmínky zadáváním úkolů jednotlivým skupinkám. Samozřejmě se do výcviku i aktivně zapojuje, zaznamenává si data pro pozdější vyhodnocení jednotlivých skupin nebo jednotlivých příslušníků cvičící skupiny.

Při nedůsledném řízení, zapojení do výcviku a špatného nebo žádného hodnocení může dojít k negativním jevům, jako je tendence k průměrnosti, pokles soustředěnosti a motivace, maskování špatného provedení jednotlivých operací, jejich neefektivnost a špatné pořadí. Pokud je však výcvik ve skupině veden důsledně má takovýto výcvik řadu pozitivních výsledků jako je rozvoj spolupráce, sladění činnosti, rozvoj komunikace a tvořivosti a zvýšení odpovědnosti za výsledky a rozvoj týmové spolupráce.

Ve školské praxi se osvědčila kombinace skupinového a problémového vyučování. Proto chci tyto poznatky aplikovat při výcviku hasičů a ověřit jejich pravdivost a efektivitu.

**První etapu** představuje zadání problémového úkolu praktické povahy, který může být uložen všem skupinám zúčastněných výcviku společně po předcházejícím výkladu teorie vyučujícího. Velitel zopakuje zásady bezpečnosti při práci, přesně definuje a vymezí řešený problém. Dále je potřeba vysvětlit cvičícím hasičům, že je od nich očekáváno použití získaných dovedností v praxi.

**Druhá etapa** je naplněna společným řešením problému ve skupině. Hasiči využívají své poznatky z teoretické části, zkušenosti, analyzují situaci, plní dílčí úkoly a navzájem spolupracují.

**Ve třetí etapě** je výsledek činnosti při výcviku předložen k hodnocení.

## 2.4 Pedagogické dovednosti velitelů

Termínem učitel označujeme člověka, který soustavně odborně vzdělává a vychovává děti, mládež nebo dospělé. Učitel je rozhodující složkou ve výchovném procesu – je jeho iniciátorem. Jeho úkolem je pečovat o tělesný, rozumový, citový a volní rozvoj vychovávaného.<sup>6</sup>

Z didaktiky víme, že výcvik má dvě stránky. Výcvik jako vedení, to je činnost učitele (velitele, který vede výcvik), a učení jako poznávání, to je činnost žáka (hasiče)

Vedoucím činitelem při výcviku je velitel té jednotky, která výcvik provádí. Na něm velice záleží, jak správně hasiče vede. Vedle velitele odborného výcviku působí na hasiče řada jiných činitelů, jako jsou ostatní hasiči ve skupině, prostředí kde se bude výcvik realizovat, počasí a denní doba, jaká je v dobu cvičení. Ze všech těchto činitelů je však nejdůležitější vliv velitele odborného výcviku.

J. A. Komenský výstižně radí: „Budeš-li ty umět vyučovat, dovede se i on učit, jsa dychtiv učení“.<sup>7</sup>

Velitel předává hasičům vědomosti a učí je dovednostem ve svém oboru. Vede je k tomu, aby vlastním přemýšlením rozvíjeli získané poznatky a zdokonalili svoji zručnost. Velitel zajišťuje cílevědomost a plánovitost výcviku. Vychází při tom z pedagogických dokumentů, jako jsou cvičební a bojový řád.

Pro úspěšný výkon učitelské profese jsou nutné následující složky učitelské kvalifikace:

1. všeobecné vzdělání a široký filozofický, vědecký a kulturní rozhled,
2. teoretické a praktické odborné vzdělání,
3. pedagogické a psychologické vzdělání.<sup>8</sup>

<sup>6</sup> MAZÁNKOVÁ, Libuše. Základy didaktiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2006, 35 s. Strana 30

<sup>7</sup> ČADÍLEK, Miroslav. *Didaktika odborného výcviku technických oborů*. 1. dotisk prvního vydání. Vydala Masarykova univerzita v Brně pro Pedagogickou fakultu. 134 s. ISBN-80-210-1081-9, strana 8.

<sup>8</sup> MAZÁNKOVÁ, Libuše. Základy didaktiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2006, 35 s. Strana 30.



Ano, toto je optimální příklad vzdělání učitele a ideální by bylo, kdyby takového vzdělání měl i velitel, který vede výcvik, školení nebo výuku, ale u HZS to aplikovat při sebelepší vůli nejde. Přesto u velitelů je potřeba, jestliže chce být úspěšným pedagogem, aby oplýval některými zvláštními schopnostmi, jako jsou:

1. **pedagogický talent**, který znamená pro velitele schopnost výkonu určité činnosti,
2. **pedagogické mistrovství**, které přichází postupně během přibývajících odsloužených let a tím i praxí. K tomu se může dopracovat každý velitel, ovšem za předpokladu že má pedagogické schopnosti, potažmo pro takovou činnost vlohy.
3. **Pedagogický takt**, to jsou způsoby posuzování, rozhodování a řešení výchovných situací.

Pro kvalitní práci velitele je důležité, aby byl na úrovni, a to nejen ve svém oboru, ale i v pedagogice. Tato zkušenost mnohdy velitelům chybí. V základním i ve velitelském kurzu chybí jakákoliv pedagogická výchova. Vyučovací proces je velmi složitý a zvláště začínající velitel naráží mnohdy na řadu potíží, hlavně proto, že mu chybí pedagogické zkušenosti a dovednosti. Má-li velitel při výcviku dobře a pohotově využívat vedle své odbornosti i didaktické vědomosti a dovednosti, měl by se jimi učit už při přípravě budoucího velitele a nejenom tyto dovednosti získávat postupnou praxí.

V dnešní době jsem svědkem, že na jednotlivých směnách se vytipuje, kdo umí tyto hasiče při výcviku vést a kdo je jak dobrým pedagogem, ale i dobrým velitelem. Tyto vlastnosti by měli mít všichni velitelé. Můj názor je: velitele by měl dělat hasič, kterého by do funkce velitele požárního družstva určoval jeho přehled, získané dovednosti a umění vést skupinu.

Dříve tomu tak i bylo, hasič musel nejprve projít „zkouškou ohně“, kde ho velící důstojník dal na starosti staršímu hasiči a ten pozorováním sledoval a shromažďoval data. Samozřejmě nejen on, ale i ostatní velitelé družstev sledovali takového hasiče v jeho počínání a to nejen u zásahu ale i v ostatních pracích na stanici, kde byl zařazen. Pak po vyhodnocení zúčastněných velitelů, jestli se na tuto funkci měl předpoklady či

ne, mohl být jmenován velitelem družstva, který byl schopen efektivně vést zásah ale i výcvik na základnové stanici. Takovýto velitel se stal opravdu uznávanou autoritou.

Bohužel dnes je tomu zcela jinak. Podle služebního zákona a její systemizace není důležité jaké má velitel předpoklady pro vedení ostatních hasičů ale jeho vzdělání. To je myslím podle mého názoru velice smutné. Jsem svědkem, že velitele družstva, potažmo velitel čety kde je zodpovědnost ještě větší, vykonává člověk, který má pouze vzdělání, ale nemá sebemenší, jak pedagogické vlastnosti, tak není schopen vést skupinu v extrémních situacích. Nelze ustanovit do funkce nadřazeného hasiče, ihned po absolvování školy. Teorie je složitá, ale nejdůležitější je získaná praxe. Navíc systemizace je velice demotivující pro ostatní, třeba i schopnější hasiče.

Velitel by měl být osobností, která je čestná, statečná, upřímná, zásadová, spravedlivá a rozhodná. Ve výchově a tedy i ve výcviku by měl být svědomitý a důsledný. V neposlední řadě by pak měl být trpělivý, laskavý, slušný. Nemělo by mu chybět sebeovládání a schopnost být vůdčí osobností.

## **2.5 Dílčí závěr**

Svým způsobem jsou hasičské sbory polovojenská složka státu. Jestliže hasič dokáže ve své profesi plnit to, co si předsevzal – chránit životy, zdraví a majetek lidí, pak je v podstatě jedno, jestli umí či neumí vpravo v bok. Vzdávání pocty svému nadřízenému se dá také zcela jistě provést jinak než poslušným salutováním.

Sám jsem byl svědkem zneužívání tohoto řádu, kdy hasiči po těžkém cvičení za vysokých letních teplot museli bez oddechu nastoupit k vyhodnocení cvičení, aby přítomné mediální subjekty mohly natočit reportáž. V dalším případě na soutěži zvané Železný hasič, na které čekala hasiče velmi vyčerpávající a fyzicky náročná zkouška museli nastoupit v plné výzbroji na přímé slunce, aby mohl velitel soutěže před přítomné kamery provést dvacetiminutový proslov o povolání hasiče. Sám přítom stál v košili a krátkém rukávě ve stínu tribuny. Byl jsem mezi diváky a nebyl zde jediný přihlížející, který by nelitoval nastoupené hasiče. Pokud tento cvičební řád má sloužit

pouze k předvádění nejvyšších důstojníků před kamerami, pak je namístě zvážit, zda má své opodstatnění u profese záchranářů.

Přestože provádění pořadového výcviku a vynucování si disciplíny není tak tvrdé, jako bývalo kdysi, kdy byla celá řada rozkazů věnována chováním mezi mužstvem a nadřízenými. Dokonce dříve byl hasič povinen salutovat i starostovi města, jeho náměstkům a jiné důležitým osobám, jako byli úředníci městské radnice.

Schopnosti velitelů vést výuku je značně individuální, závisí na umění jednotlivých velitelů. Jejich znalosti z oblasti pedagogiky jsou mizivé. Ti, kteří se dokázali s tímto problémem poprat, získali své zkušenosti pouze systémem – pokusů a omylů. S pedagogikou, se setkávají pouze jako posluchači při přípravě na své povolání.

### **3. Pedagogika odborného výcviku na úrovni HZS Jmk ÚO Brno**

Výcvik a školení HZS podléhá plánu, který vydává GŘ na následující rok. Do ročního plánu pravidelné odborné přípravy příslušníků na rok 2009 jsou zařazena témata odpovídající úkolům stanoveným jednotkám PO, předurčenosti jednotky PO v systému plošného pokrytí a požadavkům na odborné znalosti a dovednosti, uzpůsobené zastávané funkci tak, aby odpovídaly potřebám jednotky PO, kde tito příslušníci a zaměstnanci službu vykonávají.

#### **3.1 Plán odborného výcviku na rok 2009**

193. Pokyn ředitele Hasičského záchranného sboru Jihomoravského kraje ze dne 16.12.2008, kterým se stanoví základní zaměření pravidelné odborné přípravy jednotek požární ochrany a příslušníků HZS Jmk na rok 2009.

Tento pokyn dále ukládá ředitelům územních odborů HZS Jmk:

- a) řídit, organizovat a ověřovat pravidelnou odbornou přípravu územně příslušných jednotek dle tohoto pokynu. V plánu pravidelné odborné přípravy těchto jednotek na rok 2009 rozpracovat a zohlednit stanovené základní zaměření podle místních podmínek,
- b) řídit, organizovat pravidelnou odbornou přípravu příslušníků ÚO HZS Jmk

#### **3.2 Všeobecné požadavky**

Základní zaměření pravidelné odborné přípravy příslušníků jednotek hasičských záchranných sborů krajů a zaměstnanců jednotek hasičských záchranných sborů podniků na rok 2009

Podle § 32 vyhlášky č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění vyhlášky č.226/2005 Sb. (dále jen „vyhláška o jednotkách PO“), musí mít příslušníci jednotek hasičských záchranných sborů krajů (dále jen „příslušníci“) a zaměstnanci jednotek hasičských záchranných sborů podniků (dále jen „zaměstnanci“) odborné znalosti:

- a) předpisů o požární ochraně, integrovaném záchranném systému, ochraně obyvatelstva a o krizovém řízení,
- b) používání požární techniky a věcných prostředků požární ochrany,
- c) požárně technické charakteristiky a technicko - bezpečnostních parametrů látek
- d) bezpečnosti práce a zásad první pomoci.<sup>9</sup>

### **3.3 Sestavení plánu pravidelné odborné přípravy**

V plánu pravidelné odborné přípravy příslušníků a zaměstnanců je nutné stanovit:

- a) teoretickou přípravu a praktický výcvik,
- b) prověřovací a taktická cvičení,
- c) tělesnou přípravu,
- d) každoroční ověření odborné přípravy a přezkoušení znalostí a dovedností u každého hasiče jednotky a ověření fyzické způsobilosti,
- c) přezkoušení znalostí bezpečnosti práce jedenkrát za 2 roky, pokud předpisy o bezpečnosti práce nestanoví jinak,
- d) další témata dle rozhodnutí územního odboru např. specializační kurzy přednášky, semináře, instrukčně metodická zaměstnání a jiné formy teoretického a praktického výcviku hasičů.

---

<sup>9</sup> SBÍRKA interních aktů řízení ředitele Hasičského záchranného sboru Jihomoravského kraje č.204/2009.

Pro potřeby sestavování plánu pravidelné odborné přípravy a uzpůsobení teoretické a praktické přípravy zastávané funkce se příslušníci a zaměstnanci zařazují do skupin:

- hasiči a starší hasiči,
- velitelé družstev, velitelé čet,
- řídicí důstojníci,
- strojníci a technici strojní služby,
- technici spojové služby,
- technici chemické služby,
- technici technické služby,
- příslušníci zařazení na KOPIS HZS Jmk.

**K tématům, která v souladu s tímto všeobecným zaměřením pravidelné odborné přípravy a aktuálními potřebami stanoví HZS Jmk, je nutné doplnit:**

- a) procvičení bezpečného používání a ovládání věcných prostředků požární ochrany zařazených do vybavení jednotky PO (podle návodů k obsluze a příslušných aktů řízení) a u řidičů také tzv. kondiční jízdy a zásady bezpečné jízdy.

Je zřejmé, že u HZS se žádný řidič profesionál nestane tím, že pouze jezdí k zásahu. Je žádoucí, aby řidiči vykonávali kondiční jízdy. Nezáleží příliš na času, za který jednotka přijede k místu zásahu. Drtivá většina zásahů, co do vzdálenosti dojezdu, je do deseti kilometrů a na této vzdálenosti jde sotva ukrojit z času dojezdu minuty. Souhlasím s tvrzením, že rozhodují sekundy při poskytované pomoci, na druhou stranu třeba říct, že důležitější je, aby jednotka na místo zásahu vůbec došla. V poslední době je pro řidiče HZS připravován specializační kurz na automotodromu v Mostě, kde se řidiči učí zvládat krizové situace při řízení automobilových cisteren, které mají i 18 tun váhy. Tento kurz je pro řidiče velmi užitečný, neboť při běžných podmínkách nelze navodit nebezpečné situace.

- b) alespoň jedno taktické a jedno prověřovací cvičení organizované v průběhu roku v každé směně na všech stanicích HZS Jmk a HZS podniku. Nejméně jedno taktické

- cvičení jednotky PO z celkového počtu cvičení na úrovni územního odboru HZS kraje nebo ve správním obvodu obecního úřadu obce s rozšířenou působností v součinnosti s orgány obce bude organizované se složkami IZS (neplatí pro PS Lidická, která se bude podílet na zpracování plánů součinnostních taktických cvičení společně se stanicemi ÚO Brno dle předem stanoveného plánu taktických cvičení pro rok 2009).
- c) nejméně jedno taktické cvičení z celkového počtu TC jednotek ÚO HZS kraje se složkami IZS v součinnosti s orgány kraje (pro rok 2009 stanovím územní odbor Hodonín a Brno), z hlediska pedagogiky je tento bod přínosný v tom, že zlepšuje případnou koordinaci zasahujících jednotek IZS při větším zásahu.
- d) výcvik příslušníků a zaměstnanců pro práci ve výškách a nad volnými hloubkami, dále pak výcvik příslušníků ve spolupráci s Vodní záchrannou službou ČČK. V rámci územního odboru Brno je ustanovena na centrální stanici lezecká skupina, která si odborný výcvik vede v rámci své skupiny sama. Jejich hlavní instruktor vede výcvik u hasičů pouze v tématu sebezáchrany.
- e) časovou rezervu pro samostudium teoretických témat dle předepsané a dostupné literatury. Toto platí pro speciální techniky technické a chemické služby, kteří si v rámci studia doplňují a opakují znalosti, které potřebují k výkonu svého zaměření.
- f) k vyhodnocení složitých zásahů s těžkými zraněními účastníků a značnou fyzickou a psychickou zátěží hasičů je nutné přistupovat co nejdříve po zásahu a zásahy vyhodnocovat formou řízené diskuze ve spolupráci s psychologickou službou HZS ČR, jako součást skupinové terapie pro snížení pozásahového stresu hasičů. Tato služba je u HZS novinkou a ještě dost dobře nefunguje. Hasiči se spíše psychologa obávají. Mají představu pouze o tom, že je může připravit o zaměstnání, pokud by neprošli psychotesty.

Chyba není jen na straně hasičů ale v našem případě i na straně psychologa HZS. Ten by měl hasičům přijít a vysvětlit, že tu není proto, aby jim škodil, ale hlavně proto, aby jim byl nápomocen. Za dobu kdy sloužím u HZS, ještě nepřišel člověk znalý psychologie a nevysvětlil pojem jako posttraumatické péče, stresové situace a jejich zvládnutí, krize a mnohé další pojmy z oblasti psychologie. Mnohdy hasiči přijedou k zásahu dříve než záchranná služba s doktorem a musí zvládnout poskytnout nejen první zdravotní pomoc ale neméně důležitou psychologickou pomoc. Také se u zásahu dostanou do situací kdy je třeba „pohlédnout smrti do očí“ a projít si tímto zážitkem si musí každý sám.

- g) u vyhodnocení jednotlivých zásahů je dobré, že se HZS Jmk ÚO Brno vyhodnocení zásahů jednotek požární ochrany děje vždy v rámci vyhodnocení služby a to ráno, před střídáním nastupující směny. Velitel stanice projde jednotlivé zásahy a poukáže na případné nedostatky při likvidaci následků škod. Zde se nevyjadřuje nejen velící důstojník směny ale i jednotliví velitelé družstev a v neposlední řadě i hasiči, kteří se na zásahu podíleli. Z pedagogického hlediska je přínosná i pochvala k zásahům, které se obešly bez jakýchkoliv chyb. To vede ke zlepšení motivace hasičů.
- h) nejméně jedenkrát ročně organizovat odborný výcvik v dýchacím přístroji na výcvikovém polygonu. Nejenom na polygonu ale každý výcvik s dýchací technikou by měl napodobovat prostředí podobné místu zásahu a dýchací přístroj má být vydýchán do konce své kapacity. Toto se mnohdy úměrně zkracuje a o podmínkách imitující zásah nemluvě. Podle řádu chemické služby, musí každý hasič čtyřikrát do roka vykonat výcvik s dýchací technikou. To znamená, že hasiči, kteří neměli u zásahu během posledních třech měsíců, na jakémkoliv zásahu v používání dýchací přístroj, musí si doplnit tento nedostatek odborným výcvikem. Většinou je to problém menších stanic a ty si tento výcvik splní naplánováním cvičného zásahu, kde bude mít dýchací přístroj celá cvičící jednotka.

Na větších stanicích je pak problém zcela odlišný. Mnohdy chybí tento výcvik jednomu nebo několika málo jedincům. Zde nastává chyba, kdy velitelé takovéto hasiče nechají provést „vynošení“ dýchacího přístroje zcela samostatně.



ch) obsluhovatelům a instruktorům motorových pil nejméně 8 hodin praktického výcviku s přenosnou motorovou řetězovou a rozbrušovací pilou.

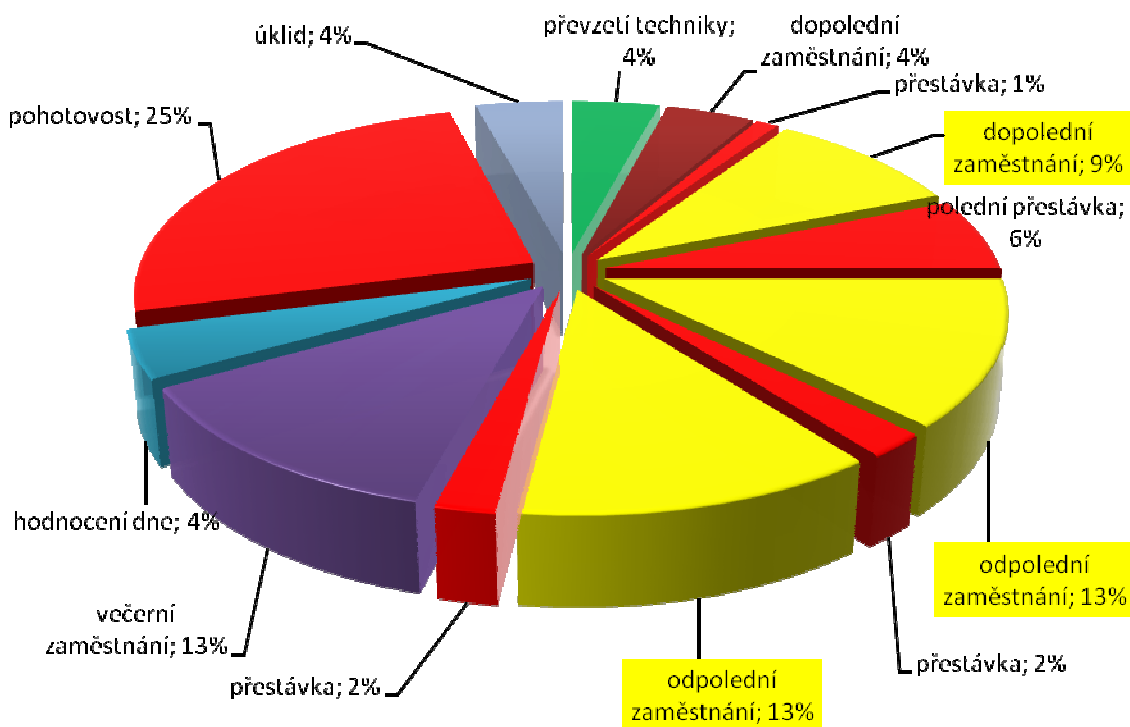
Zde bych chtěl poznamenat, metodické listy na práci s motorovou pilou, jsou zpracovány na způsoby kácení za normální situace, tzn. běžné situace při těžbě dřeva. Hasiči vyslaní na událost při pádu stromu jsou nuceni předepsanou metodiku a bezpečnostní předpisy obejít. Nikde pak nenajdete, jak pracovat v situacích, kdy není možné bezpečnostní předpisy dodržet.

i) metodické listy, konspekty, typové činnosti apod. vydané v průběhu roku 2009 aktuálně zařadit do odborné přípravy pro vybrané funkce příslušníků.

Témata stanovená tímto základním zaměřením pravidelné odborné přípravy představují cca 60 % předpokládaného časového rozsahu stanoveného pro období kalendářního roku. Je proto nutné do tohoto plánu doplnit témata vyplývající ze specifik jednotlivých územních odborů HZS Jmk a také o časovou rezervu pro samostudium teoretických témat dle předepsané a dostupné literatury a pro vyhodnocení zásahů jednotky (cca 30-40%).

### **Výcvik jednotky v průběhu služby**

Výcvik jednotky se provádí v souladu s denním řádem příslušníků HZS Jihomoravského kraje. Služba směnových příslušníků je vykonávána v časovém úseku od 07:00, kdy je započata nástupem do zaměstnání a trvá do 07:00 následujícího dne, tedy 24 hodinová služba. Pro názornost uvádím ve své práci graf, kolik prostoru je k dispozici pro odborný výcvik.



Denní řád příslušníků HZS s uvedením časového rozpětí pro jednotlivé díly je uveden v příloze č. 3.

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že čas určený pro odborný výcvik (v grafu čas uveden žlutými částmi) během celé služby je 35%, což je 8,64 hodin. Tento čas je ovšem relativní. Během výcviku může dojít a ve skutečnosti dochází, buď k přerušení nebo i k neprovedení plánovaného výcviku. To se děje z důvodu, kdy je jednotka vyslána na místo zásahu.

Dále je z tohoto celkového času určeného na odborný výcvik vyčlenit teoretické školení, přednášky a „brífinky“.

Pokud jde o teoretická školení, vedoucí prováděné výuky může využít k doškolení večerní zaměstnání nebo pak následující službu, během první části dopoledního zaměstnání. Dochází i k tomu, že někteří hasiči se zcela nezúčastňují

výuky a to z důvodu absence. I tyto hasiče je nutné proškolit. To je možné, ale pokud jde pouze o teoretická školení.

Pokud jde o odborný výcvik, nelze individuálně toto chybějícím hasičům doplnit. Nelze individuálně provést např. útoky do poschodí, výcvik na vodní hladině a jiné nácviky školení. Plán školení a výcviku je zpracován pouze teoreticky. Pokud se tímto plánem mají řídit všechny stanice, pak nastává situace, kdy se nejde vracet k tématům která již proběhla. Na případný výcvik již není v systému místo.

### **3.4 Tělesná příprava a požární sport**

Tělesné přípravě k udržení nebo zvýšení fyzické zdatnosti je třeba věnovat minimálně dvě hodiny v každé směně a volit takové druhy tělesné přípravy, které vedou k celkovému posílení fyzické zdatnosti nutné pro výkon služby. Tělesná příprava zahrnuje všeobecnou i speciální tělesnou přípravu. Podle místních podmínek HZS kraje a HZS podniku se do tělesné přípravy zařazují tyto sporty, disciplíny a cvičení:

- a) všeobecná tělesná příprava:
  - běh (vytrvalostní a sprint)
  - míčové hry (kopaná, sálová kopaná, nohejbal a volejbal)
  - tenis a stolní tenis
  - posilování
  - plavání -
  - nácvik disciplín k prokazování fyzické způsobilosti
  
- b) speciální tělesná příprava:
  - disciplíny požárního sportu,
  - cvičení s prvky hasičské, lezecké, potápěčské a záchranné činnosti a práce na vodě.

Tělesnou přípravu příslušníci provádějí a fyzickou způsobilost prokazují zkouškou podle Pokynu generálního ředitele HZS ČR č. 26/2006, kterým se stanovují požadavky na tělesnou zdatnost občana při přijímání do služebního poměru a na tělesnou zdatnost příslušníka HZS ČR pro výkon služby, organizace zkoušek tělesné zdatnosti a organizaci tělesné přípravy.

V rámci tělesné přípravy mohou být v jednotkách PO organizovány sportovní soutěže. Sportovní soutěže pořádané ve sportech, disciplínách a cvičeních zařazených do tělesné přípravy příslušníků, se organizují podle Soutěžního řádu sportovních soutěží organizovaných v rámci HZS ČR.

### **3.5 Dílčí závěr**

V současné době je u HZS tendence vytvářet plány školení a výcviku bez ohledu na schopnosti jednotlivých územních odborů tyto požadavky zvládnout.

Jsou požární stanice, které jsou vzhledem k místu dislokace a předurčením vytížení méně a jiné více. Nastává zde problém sjednocení výcviku na jednotlivých požárních stanicích. Na menších stanicích s malým počtem výjezdů a s technikou, která má předurčenost k požárům a k menším jiným zásahům, je odborný výcvik zaměřený na činnost, u které nejde tuto činnost vykonat prakticky, (např. ekologické havárie většího rozsahu, ať už živelné nebo chemické, napadení obyvatelstva nebezpečnými látkami) je tento výcvik prováděn pouze teoreticky.

Tělesná příprava probíhá u jednotlivých požárních stanic zcela mimo zásady didaktiky. Organizovány jsou pouze větší soutěže, na úrovních malých stanic mnohdy hasiči nejsou vedeni ke zvládnutí správného provedení jednotlivých cviků a disciplín tělesné výchovy. To vede k častým zraněním při tělesné přípravě.

## Závěr

Pedagogika – pro hasiče slovo, mnoho neříkající. Ano, nabízí se tu provést anketu, co si jednotliví hasiči pod tímto pojmem představují, ale o to v mé bakalářské práci nejde.

V historii probíhala edukace hasičů především v jakémsi systému „hození neplavce do vody“, hasiči byli odkázáni pouze na pomoc starších hasičů pozorováním jejich práce a dovedností. Mnohdy bez teoretické přípravy jeli ke svému prvnímu ohni. U takových zásahů sice neprováděli účinné práce v první linii, nýbrž byli jen nápomocni, jako např. hledání zdrojů vody a k různým dalším pomocným pracím. I já si při svém nástupu k Hasičskému záchrannému sboru pamatuji slova starších hasičů: *„uč se mladej, věčně tady nebudeme“*

V dnešní době se setkávají hasiči s pedagogikou pouze na základě základního kurzu a to v roli posluchače. Velitelé, kteří by měli mít základní znalosti pedagogiky a psychologie se v rámci specializačních kurzů dozvídají základní pojmy jen okrajově.

Je špatné že, se v oblasti výuky a výcviku u HZS značně podceňuje význam pedagogiky, psychologie a sociologie. V neposlední řadě mě dost překvapilo, že vyšla Sbírka interních aktů ředitele Jmk, ve kterém se uvádí, že se od 1.1.2008 nebude uznávat u HZS vysokoškolské vzdělání humanitního směru.

Pedagogika a psychologie jsou vědní obory, které se prolínají lidským životem každý den. Opravdu jsem chtěl zanechat studia specializace v pedagogice, když mi nebude uznána pro případný postup na funkci, kde je potřeba vysokoškolský titul, ale jsem názoru, že

mi toto studium přineslo dost užitečného pro mou další práci a byla by škoda v tomto studiu nepokračovat.

## **Resumé**

Ve své diplomové práci jsem se zabýval uplatněním pedagogiky u HZS. Práci jsem rozdělil do tří kapitol.

V úvodní kapitole jsem se věnoval historii hasičského povolání, výcviku a legislativu školství PO v současné době. V druhé kapitole jsem se zabýval uplatněním poznatků pedagogiky, přípravy velitelů na odborný výcvik a jeho formy.

Poslední kapitolu jsem věnoval pedagogice na územním odboru Brno. Plánováním výcviku, školení a uvádím zde i problematiku časové náročnosti zvládnutí plánu školení a výcviku. V neposlední řadě chci poukázat na chybějící pedagogické znalosti velitelů, kteří vedou výcvik.

## **Anotace**

Práce s názvem „Uplatnění pedagogiky při zdokonalování výcviku u Hasičského záchranného sboru“ se věnuje problematice vedení odborného výcviku, pro zdokonalování schopností hasičů profesionálně provést skutečný zásah. Poukazuje na problémy globálního systému výcviků na různých stanicích a chybějící znalosti velitelů z oblasti pedagogiky.

## **Klíčová slova**

Pedagogika, hasič, uplatnění, problém, výcvik, velitel, zásah, vědomosti, dovednosti, metodika, řád, příprava.

## **Annotation**

The thesis called „Use of pedagogy at stepwise refinement of training of the fire rescue brigades " is devoted to problems in a special training, training to refining firemen's abilities and skills in a real action. It points out problems in a global system of training at various firestations and takes a think about unsatisfactory commanders' pedagogy knowledge .

## **Keywords**

Pedagogy- education, fireman, application, problem, training, master, action, knowledge, skills, methodology, rules of procedure, preparation.

## **Seznam zkratek**

HZS – *Hasičský záchranný sbor*

mvr – *Ministerstvo vnitra České republiky*

HZS Jmk ÚO Brno – *Hasičská záchranný sbor Jihomoravského kraje územní odbor Brno*

IZS – *Integrovaný záchranný systém*

PO – *požární ochrana*

TC – *taktické cvičení*

VD – *velitel družstva*

OUPO – *Odborné učiliště požární ochrany*

GR – *generální ředitelství*



## Seznam použité literatury

SBÍRKA č. 40 INTERNÍCH aktů řízení generálního ředitele HZS ČR a náměstka ministra vnitra. Kolektiv autorů. Metodické listy. **Bojový řád jednotek požární ochrany**. 1. vydání Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2007. 561 s. ISBN:978-80-7385-026-5

SBÍRKA interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR a náměstka ministra vnitra Kolektiv autorů. Metodické listy. **Cvičební řád jednotek požární ochrany**. 1. vydání Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2007. 267 s. ISBN:978-80-7385-010-4

ČADÍLEK, Miroslav. **Didaktika odborného výcviku technických oborů**. 1. dotisk prvního vydání. Vydala Masarykova univerzita v Brně pro Pedagogickou fakultu. 134 s. ISBN-80-210-1081-9

UHER, Oldřich. **Hasičská čítanka 3 – Předpisy výcviků**. Praha 1934, nákladem hlavního města Prahy

GANGELOSI, James S. **Strategie řízení třídy**. Originál „Classroom management strategie. 1993. Pro české vydání, Praha: Portál 1994. 289 s. ISBN 80-7178-014-6

SILBERMAN, Mel. **101 metod pro aktivní výcvik a vyučování**. Orig.: 101 ways to make training active. 1 vyd. Praha: Portál 1997. 312 s. ISBN 80-7178-124-X

MAZÁNKOVÁ, Libuše. **Základy didaktiky**. Brno: Institut mezioborových studií, 2006, 35 s.

Služební zákon č. 361/2003 Sb.

PYROS 95, **ČASOPIS 150 HOŘÍ**: Odborný časopis požární ochrany, ročník 94, č. 4. Příloha časopisu.

VALÁŠEK, Rudolf. **Hoří!**. Publikace k 140. výročí založení Hasičského záchranného sboru z povolání v Brně. 1. vyd. Brno: Litera 2004. ISBN 80-239-2523-7

SBÍRKA interních aktů řízení ředitele Hasičského záchranného sboru Jihomoravského kraje č.204/2009

Ministerstvo vnitra, GŘ HZS ČR. **Řád technické služby**. Praha 2007. 47 s. ISBN 80-86640-71

Ministerstvo vnitra, GŘ HZS ČR. **Řád chemické služby**. Praha 2007. 111 s. ISBN 80-86640-770-1

Ministerstvo vnitra, GŘ HZS ČR. **Řád strojní služby**. Praha 2007. 39 s. ISBN 80-86640-72-8

### **Použité elektronické zdroje:**

[www.mvcr.cz](http://www.mvcr.cz)

[www.firebrno.cz](http://www.firebrno.cz)

<http://www.hzscr.cz>.

### **Seznam příloh**

Příloha č.1 - Cvičební řád jednotek požární ochrany – technický výcvik

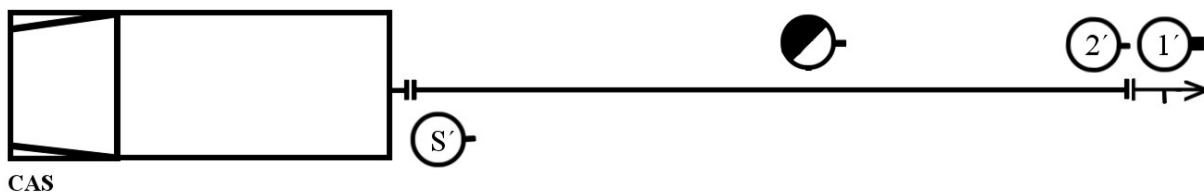
Příloha č.2 - Bojový řád jednotek požární ochrany – taktické postupy zásahu

Příloha č.3 – Denní řád příslušníků HZS

## Příloha č. 1

Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky		
Cvičební řád jednotek požární ochrany – technický výcvik		
Název:  <b>Útočný vysokotlaký proud</b>	Metodický list číslo	<b>10 DR3</b>
	Vydáno dne: 5. března 2007	Stran: 1

- 1) Povel VD: „Družstvo, stroj CAS, vodní zdroj vlastní, cíl hořící automobil, vysokotlaký proud, VPŘED!“.
- 2) Číslo 1 uvolní pojistku navijáku vysokotlaké hadice (dále jen „hadice“) na CAS a spolu s číslem 2 hadici odvíjejí. Strojník pomáhá odvíjet hadici (jeho pozice na obrázku není konečná).
- 3) V případě zásahu pěnou, připojí číslo 1 na vysokotlakou proudnici pěnotvorný nástavec.
- 4) Schéma bojového rozvinutí:



## Příloha č. 2

Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky		
Bojový řád jednotek požární ochrany – taktické postupy zásahu		
Název:  <b>Požáry střešních konstrukcí</b>	Metodický list číslo	15 P
	Vydáno dne: 29. října 2001	Stran: 3

### I.

#### Charakteristika

- 1) Požáry střešních konstrukcí jsou charakterizovány:
  - a) rychlým šířením požáru hořlavými částmi konstrukce, krytinou, izolací, prachem, dutými stavebními konstrukcemi doprovázené vznikem velkého množství kouře a vysokou teplotou,
  - b) ztrátou nosnosti a zřícením konstrukcí, odkapáváním nebo odpadáváním krytiny,
  - c) odtržením hořící krytiny od konstrukce střechy a jejím sesunutím nebo odlétáváním
  - d) možností poškození vnitřního vybavení pod střechou hasební vodou nebo padající střešní krytinou,
  - e) hlavní nebezpečí pro hasiče je *nebezpečí pádu a nebezpečí popálení*.
  
- 2) Na rozvoj požáru má podstatný vliv hořlavost střešního pláště, krytiny a typ nosné konstrukce střechy (sedlová, pultová, plochá, valbová).

### II.

## Úkoly a postup činnosti

- 3) Při požárech střešních konstrukcí je třeba:
  - a) nevstupovat na střechu bez opatření proti propadnutí a nebezpečí pádu (utvoření lávek mezi hlavními nosníky, jištění) a posouzení rychlosti rozvoje požáru,
  - b) podle situace nasadit útočné proudy
    - i) vnitřní zásahovou cestou budovou k uhašení hořící konstrukce střechy ze spodu, k ochraně nosných konstrukcí a k zabránění šíření požáru dovnitř budovy,
    - ii) vnější zásahovou cestou, na krytinu,
  - c) chránit nosné konstrukce ochlazováním, aby nedošlo ke ztrátě jejich nosnosti, sledovat jejich stav,
  - d) zabránit šíření požáru mimo požární úsek v místech požárně dělících konstrukcí a v těchto místech organizovat *požární obranu*,
  - e) při rozvinutých požárech o velké ploše tvořit proluky v konstrukci v dostatečné vzdálenosti od fronty šíření požáru,
  - f) organizovat ochranu hasičů před narušenými konstrukcemi, např. stržením konstrukcí,
  - g) hrozí-li zřícení konstrukce, je nutné včas přemístit síly a prostředky z ohroženého prostoru,
  - h) na hasební práce na střeše určovat jen nezbytný počet hasičů, s ohledem na únosnost střešního pláště, používat věcné prostředky pro rozložení hmotnosti,
  - i) pokud to podmínky dovolují, hasit a rozebírat střešní krytinu z výškové techniky, vždy však s ohledem na nebezpečí náhlých změn parametrů požáru, vyšlehnutí plamenů a horkých zplodin hoření (např. při propadnutí střechy), přerušení dodávky vody.

### III.

#### Očekávané zvláštnosti

- 4) Při požárech střešních konstrukcí je nutno počítat s následujícími komplikacemi:
  - a) u rozsáhlých střech nelze vždy dopravit hasivo na celou plochu požáru v potřebné intenzitě,
  - b) nehořlavá krytina brání účinnému hašení (zejména plechová krytina),
  - c) velké požární zatížení pod střešní konstrukcí,
  - d) technologické konstrukce a vybavení budov nad střešním pláštěm nebo v konstrukci střechy (bleskosvody, ventilace, světlíky, zařízení pro odvod tepla a kouře, rozvody elektřiny, kolektory, antény),
  - e) nesnadný přístup do dutých konstrukcí střechy,
  - f) poškození klenby nebo znehodnocení interiéru historických budov hasební vodou,
  - g) vytvoření soustředného zatížení stropů spadlou střešní konstrukcí nebo hasební vodou,
  - h) výšková plocha střechy,
  - i) obtížně rozpoznatelná konstrukce střechy,
  - j) existence požárních mostů, chybějící nebo poškozené požárně dělící konstrukce.

### Příloha č. 3

Čas (hod.:min.)	Počet hodin, minut	Činnost
07:00		Nástup zaměstnání
07:00 – 08:00	01.00	Fyzické převzetí techniky a technických prostředků Kontrola pracoviště a techniky, její přezkoušení a příprava na dopolední zaměstnání: Kontrola spojovacích prostředků – mužstvo Kontrola techniky – strojníci
08:00 – 09:00	01.00	Dopolední zaměstnání
09:00 – 09:15	00.15	Přestávka
09:15 – 11:30	02.15	Dopolední zaměstnání – školení, výcvik, hospodářské práce, fyzická příprava
11:30 – 13:00	01.30 (00.45)	Prostor pro polední přestávku, která může být dle místních podmínek upravena v časovém horizontu 11:30 – 13:00, ale max. 45 minut. Zbývající čas je využíván pro dopolední zaměstnání.
13:00 – 16:00	03.00	Odpolední zaměstnání – školení, výcvik, fyzická příprava
16:00 – 16:30	00.30	Přestávka
16:30 – 19:30	03.00	Odpolední zaměstnání – školení, výcvik, fyzická příprava
19:30 – 20:00	00.30	Přestávka
20:00 – 23:00	03.00	Večerní zaměstnání
23:00 – 24:00	01.00	Hodnocení dne, příprava na noční pohotovost
24:00 – 06:00	06.00	Noční pohotovost
06:00 – 07:00	01.00	Úklid a příprava k předání pracovišť a techniky
07:00		Ukončení zaměstnání – předání služby

1